

ANALIZA STANJA U OBLASTI LJUDSKIH PRAVA LGBTIQ
OSOBA U CRNOJ GORI U 2016. GODINI

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ LGBT FORUMA PROGRES

PODGORICA
MART 2017.

Sadržaj

Uvod.....	2
1. Strategija o unapređenju kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori (2013 – 2018).....	2
2. Slučajevi fizičkog i psihičkog nasilja, te nasilja počinjenog iz mržnje i govora mržnje....	4
3. Slučaj „Nikšić Prajda“	4
4. Studentski Parlament Univerziteta Crne Gore.....	5
5. SOGI Centar (LGBTIQ socijalni i društveni centar).....	5
6. Montenegro Prajd	5
7. Pojava seksualnih radnika i radnica; polno prenosive infekcije i bolesti	6
8. Diskriminacija, netolerancija i nasilje među samom LGBTIQ zajednicom.....	7
9. Institucionalna blokada.....	7
10. Društvena klima	7
Zaključak.....	8

Uvod

Tokom svog redovnog rada i implementacije strateških i projektnih aktivnosti u 2016. godini, LGBT Forum Progres je aktivno posmatrao i sveukupno stanje u oblasti ljudskih prava LGBTIQ osoba. Ovo posmatranje je uključivalo i notiranje svih primjera pozitivne i negativne prakse i rada, zatim svih slučajeva nasilja i govora mržnje koji su bili vezani za LGBTIQ osobe, javnog predstavljanja i zastupanja LGBTIQ tematike, i konačno konkretnih promjena u društvenoj klimi i sveukupnom razumijevanju i prihvatanju osoba koje su polne, rodne, romantične i/ili seksualne manjine u Crnoj Gori.

Nakon proteka 2016. godine, svi podaci su objedinjeni i odrađena je detaljna analiza prikupljenog materijala. Na osnovu pomenute analize, izolovano je 10 ključnih tačaka, koje navodimo u nastavku.

1. Strategija o unapređenju kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori (2013 – 2018)

Iako se Vlada Crne Gore ovom Strategijom obavezala, kroz 10 specifičnih poglavlja, da će sistemski i sistematski raditi na unapređenju kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori, 2016. godinu je obilježilo ozbiljno zanemarivanje tih obaveza, kao i sveopšta nezainteresovanost sistema da se dalje bavi sa LGBTIQ osobama. Nakon inicijalnog usvajanja antidiskriminatornog zakonodavstva i postavljanja adekvatnog institucionalnog okvira za rad na implementaciji Strategije, jako malo je urađeno na ostvarivanju konkretnih društvenih promjena, što je i svrha ovog dokumenta. U 2016. godini je Vlada ukinula Savjet za zaštitu od diskriminacije, čime su efektivno smanjene mogućnosti organizacija nevladinog i civilnog sektora. Vrata koja su preostala otvorena su ona Kancelarije zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

Dalje, u Poglavlju 2, koje se bavi konkretnim zakonodavnim okvirom, urađen je formalni dio donošenja zakona i zakonskih izmjena i dopuna (svih osim Zakona o registrovanom partnerstvu, koji će biti u izradi 2017.). Edukacija državnih i drugih službenika/ca i predstavnika/ca organa nije adekvatno sprovedena, niti dovedena do kraja. Postoji veliki broj propusta, koji su bili evidentni i u 2016. Organizacijama NV/C¹ sektora je dato da vrše edukacije bez stvaranja okvira i standarda po kojima treba da se radi; i ovo je dovelo do parcijalne edukacije i nepotpunog znanja službenika/ca kojima su treninzi bilo namijenjeni.

Rad na Poglavlju 3 nije započinjan u 2016. godini. Osim dijela koji se odnosi na kreiranje izbornih predmeta u osnovnim i srednjim školama, što je urađeno na samom početku implementacije Strategije, nije uočena volja Vlade i nadležnih ministarstava da uopšte pristupe reformi obrazovanja koje će da dovede do inkluzije, razumijevanja i prihvatanja različitosti (u ovom slučaju polni, rodni, romantičnih i/ili seksualnih manjina). Ponovo, rađena je parcijalna edukacija od strane organizacija NV/C sektora. Konkretno, LGBT Forum Progres je odradio [radionicu](#) sa vaspitačicama u javnoj predškolskoj ustanovi Đina Vrbica u Podgorici, na njihovu

¹ Nevladinog/civilnog

inicijativu. Iako je ovo izuzetan primjer i početak dobre prakse, problematično je što inicijativa nije potekla od resornog ministarstva, već od institucije koja je željela da edukuje svoje zaposlene.

U realizaciji Poglavlja 4 je došlo do vraćanja unazad tokom 2016. godine. Kako se ovo poglavlje bavi kulturom, bezbjednošću i društvenim prihvatanjem, postoji očekivanje da ono mora da se provlači kroz sve nivoe implementacije Strategije. Prvi indikator uspjeha, a to je kreiranje funkcionalnog i finansiranog LGBT skloništa, koji je bio ostvaren tokom 2014. i 2015. godine, je sada ponovo otvoreno pitanje i problem za LGBTIQ zajednicu. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je odbilo da finansira program LGBT skloništa za 2016/17 godinu, i odbilo da uvaži i odgovori na dopise i reagovanja LGBT Foruma Progres. Ni ostali indikatori nisu ostvareni, ili su ostvareni samo parcijalno. U 2016. godini je bilo govora o društvenom prihvatanju, porodici i porodičnim vrijednostima, na šta je IV Montenegro Pride neuspješno pokušao da ukaže i pokrene dijalog u društvu.

Poglavlje 5 je opet parcijalno obrađeno, primarno kroz nezavistan i nepovezan rad organizacija NV/C sektora, bez koherentnih i smislenih krajnjih rezultata. Sveukupno, ono što je u početku urađeno na ovom poglavlju je ostalo tako, i nema značajnijih pomaka naprijed.

Na Poglavlju 6 se jako malo radilo u 2016. godini, barem sa aspekta aktivnosti i ciljeva postavljenih u Strategiji. Izdat je sveukupno jedan priručnik koji se dijelom bavi LGBTIQ osobama u oblasti zdravstva.

Poglavlje 7 doživljava konstantne uspone i padove. Kako se ono bavi samo medijima, moramo da napomenemo da mediji i dalje koriste LGBTIQ tematiku radi prodavanja novina, više klikova i lajkova, i zarad stvaranja senzacionalističkih priča, koje su činjenično netačne i nemaju veze sa realnim stanjem. Pojedini mediji i pojedini novinari/ke pokazuju stalan nivo profesionalnosti i objektivnosti, dok je velika većina i dalje populistička u biti.

Nije bilo rada na Poglavlju 8 u 2016. godini, niti naznaka da će se na njemu raditi u skorijoj budućnosti.

Inicijativu za realizaciju Poglavlja 9 je u jednom periodu na sebe preuzeo LGBT Forum Progres, u saradnji sa Institutom za LGBT turizam, i odrađeno je pilot istraživanje potencijala Crne Gore za razvoj LGBT turizma. Publikacija sa rezultatima tog istraživanja je pripremljena, i Ministarstvo održivog razvoja i turizma je pokazalo spremnost da je o svom trošku istampa; uz uslov da se iz publikacije uklone sve negativne činjenice i primjeri. Ovo pilot istraživanje se direktno veže za više indikatora uspješnosti ovog poglavlja.

Poglavlje 10 je u većem dijelu realizovano i na njemu se radi svake godine, primarno angažmanom Ministarstva vanjskih poslova i crnogorskih konzularnih predstavništava i ambasada širom svijeta, koji revnosno prikupljaju informacije, razgovaraju sa LGBTIQ organizacijama i pojedincima, i koliko-toliko promovišu Crnu Goru.

Sveukupan komentar na Strategiju jeste da je napravljen jedan korak naprijed i dva koraka unazad u 2016. godini; te da Vlada faktički nije ispunila veliki dio svojih obaveza, već ih samo prebacila na organizacije NV/C sektora, koje opet rade po svom nahođenju i bez strukture i smisla. LGBT Forum Progres nije zadovoljan dosadašnjom implementacijom Strategije, i

urgira da Vlada konačno shvati i prihvati da mora da štiti sve svoje građane i građanke jednako, u koje svakako spadaju i LGBTIQ osobe.

2. Slučajevi fizičkog i psihičkog nasilja, te nasilja počinjenog iz mržnje i govora mržnje

Tokom 2016. godine, dogodila su se dva javna napada – jedan na [Stevana Milivojevića](#) (tada izvršnog direktora LGBT Foruma Progres, i drugi na [maloljetnog J.M.](#)

U slučaju Stevana Milivojevića, napad, koji se desio u sred dana, je očito motivisan mržnjom i homofobijom, zbog toga što je on gej osoba i (bivši) aktivista za ljudska prava. Napad se dogodio u januaru 2016. Podnijeta je prijava protiv N.N. lica. Policija je istražila slučaj, bez uspjeha. Identitet napadača do danas nije utvrđen, i slučaj je trenutno otvoren, bez potencijala da će se riješiti.

Napad na J.M. se dogodio pod pretpostavkom da je lice LGBTIQ osoba, što on de facto nije, već je veliki saveznik i podrška zajednice. Napadnut je od strane svojih vršnjaka, takođe u sred dana, i uzrok su opet bile mržnja i homofobija. Slučaj je dalje uspješno procesuiran od strane nadležnih organa.

Dodatno, prijavljeno je preko 50 lica zbog govora mržnje i nasilja na internetu upućenog LGBTIQ osobama. Od tog broja prijava, trenutno se vode samo dva prekršajna postupka. Ovo je nastavak prakse LGBT Foruma Progres, koja se pokazala kao jako dobra i kao efikasno sredstvo u poduzanju svijesti javnosti da njihovi komentari i prijetnje na račun LGBTIQ osoba nisu prihvatljivi i da će biti procesuirani u skladu sa zakonom.

Konačno, ukupno 14 lica se javilo LGBT Forumu Progres sa [prijavama nasilja](#) koje je nad njima počinjeno (psihičko, fizičko, ekonomsko, vršnjačko, i sl.) Na žalost, ni jedna od žrtava nije smjela da prijavi svoj slučaj niti jednom nadležnom organu, iz straha da će biti autovana, da će da doživi dodatno nasilje i diskriminaciju, da će da izgubi krov nad glavom, ili prosto da institucije ne mogu ili ne žele da pomognu. Ovo je ukazalo na veliki stepen nepovjerenja koji je i dalje prisutan prema (državnim) institucijama; ali i na opšte stanje u društvu, koje je jako nepovoljno za nekoga ko je LGBTIQ.

3. Slučaj „Nikšić Prajda“

U maju 2016. godine je održano prvo [saslušanje pred Upravnim sudom](#) Crne Gore povodom slučaja zabrane Akademske šetnje ponosa u Nikšiću – „Nikšić Prajda“. Tom prilikom su ponovljeni stavovi organizatora (NVO LGBT Forum Progres i Hiperion) da je došlo do najozbiljnijeg kršenja osnovnih ljudskih prava, i njihove neustavne suspenzije na neodređeno vrijeme. Ponovljeni su nalazi i mišljenja Savjeta za građansku kontrolu rada policije i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, koji su u potpunosti išli u prilog slučaju pomenutih NVO (koje zastupa NVO Akcija za ljudska prava – HRA).

Nakon negativne odluke Upravnog suda, NVO HRA je u ime NVO LGBT Forum Progres i Hiperion predala slučaj na Vrhovni sud Crne Gore. Ovaj sud je u septembru 2016. godine potvrdio odluku Ministarstva unutrašnjih poslova o zabrani skupa, kao i prethodnu presudu

Upravnog suda, čime su dodatno povrijeđena ljudska prava i jednakost LGBTIQ osoba pred zakonom. Kao odgovor na presudu Vrhovnog suda, koja je ocijenjena kao dodatno diskriminatorna, NVO HRA je u novembru [predala ustavnu žalbu](#) povodom presude Vrhovnog suda pred Ustavnim sudom Crne Gore. Čeka se ocjena ustavnosti pomenute presude, i okončanje postupka

4. Studentski Parlament Univerziteta Crne Gore

U novembru je [održan sastanak](#) predsjednice Upravnog odbora nevladine organizacije LGBT Forum Progres sa rukovodstvom Studentskog parlamenta Univerziteta Crne Gore (SPUCG) na čelu sa predsjednicom Sarom Ariannom Serhatlić. Sastanku je prisustvovao i Marko Popović, predstavnik studenata Filozofskog fakulteta protiv kojeg je podnijeta prijava za govor mržnje usmjeren ka LGBT zajednici sredinom 2015. godine.

LGBT Forum Progres i SPUCG tokom samog sastanka razgovarali su o duboko ukorijenjenoj homofobiji, transfobiji i bifobiji u crnogorskom obrazovnom sistemu i posljedicama govora mržnje, koji ni u kom slučaju ne smije dolaziti od predstavnika studenata. Naglašena je činjenica da na crnogorskim fakultetima studira i veliki broj LGBTIQ osoba, kojima mora biti obezbjeđeno pravo na bezbjednost, siguran život bez straha, kao i opšti podsticajni uslovi u kojima mogu ostvariti svoje akademske ambicije.

Na ovom sastanku su postavljeni temelji saradnje Progres i SPUCG za 2017. godinu.

5. SOGI Centar (LGBTIQ socijalni i društveni centar)

U junu 2016. godine, nakon gašenja međunarodnih fondova podrške, i nezainteresovanosti institucija sistema da nastave finansiranje ovog servisa, SOGI Centar je zatvoren. Iako je ovo planirano kao prelazno rješenje, dok se ne nađu novi izvori finansiranja i ostvari održivost, Centar je morao biti trajno ugašen. Ovo je jako veliki gubitak za crnogorsku LGBTIQ zajednicu, kojoj je ovaj prostor bio jedino utočište ove vrste u zemlji, i gdje su im pružani svi potrebni servisi (psihosocijalni, društveni, obrazovni, kulturni, i sl.) Iako su postojala obećanja od strane Glavnog grada Podgorice i Gradonačelnika Stijepovića da će za potrebe SOGI Centra Glavni grad da obezbijedi prostor besplatno, ovo obećanje nije ispunjeno.

6. Montenegro Prajd

17. decembra je održan IV Montenegro Prajd, kome je prethodila Sedmica Prajda, a pod sloganom „Podrška – Porodična vrijednost“. Cjelokupni Prajd je protekao bez ijednog incidenta, i sa manjim prisustvom policije.

Ono što mora biti ukazano jesu svi nedostaci Prajda, i definisano zašto je on godinu za godinom potpuni promašaj i događaj koji nije svrsishodan.

Prvo, iako je odziv ljudi bio dosta dobar, događaju je prisustvovalo oko 25 LGBTIQ osoba iz Crne Gore. Ako ne brojimo aktiviste i aktivistkinje, i tim volontera i volonterki, taj broj spada na 7-10 LGBTIQ osoba koje su svojevrijem i bez straha došle na Montenegro Prajd. S druge strane, ako se pogleda broj pripadnika političkog i diplomatskog kora, te zaposlenih u

ambasadama i nekim ministarstvima, dolazi se do činjenice da su oni sačinjavali skoro pola prisutnih. Druga polovina su bili regionalni i međunarodni aktivisti za ljudska prava LGBTIQ osoba.

Ovo jasno pokazuje da je Prajd omanuo u svojoj primarnoj funkciji – da okupi, svojevolumno i bez straha, domaću LGBTIQ zajednicu, njihove porodice i saveznike (ne diplomate i političare), kako bi mogli jasno i glasno da iskažu svoj BUNT protiv sistemske opresije, kao i da pokažu da su oni ponosni na to što jesu, da se ne stide sebe, i da žele da ih društvo i sistem prihvate kao ljude. Četiri godine za redom, ni jedan Montenegro Prajd to nije postigao. Čak nasuprot, teži se da se poruke razvodnje, da se utiša glas LGBTIQ osoba, i da se zadovolje političke agende i različiti donatori.

Dalje, sama organizacija Prajda u obzir uzima samo potrebe onog dijela zajednice s kojim su organizatori u svakodnevnom kontaktu, bez volje i želje da si pitaju „obični ljudi“ iz zajednice šta je to što njima treba i kakvo predstavljanje oni žele. Ponavljamo i naglašavamo, Prajd je u srži i suštini protest – mirni, demokratski i šareni protest – ali protest po svim mjerilima. To u Crnoj Gori nije slučaj.

Pokušaj uvođenja porodice i porodičnih vrijednosti je za svaku pohvalu, ali nije postigao gotovo nikakav efekat. Produkovano je nekoliko video zapisa, i nikakva suštinska društvena promjena se nije dogodila. Nije se ni pomišljalo na promjenu, samo na donatore. LGBT Forum Progres je formalno bio dio Organizacionog odbora Prajda, ali smo bili u apsolutnoj manjini u pogledu mišljenja i stavova. O Prajdu se odlučuje i bez Odbora, iza zatvorenih vrata. To je praksa koja nije zdrava, i nije u interesu LGBTIQ zajednice.

7. Pojava seksualnih radnika i radnica; polno prenosive infekcije i bolesti

Pojedinim aktivistima LGBT Foruma Progres je sugerisano, anonimno i posredstvom savremenih sredstava komunikacije, da dolazi do porasta broja osoba koje pružaju seksualne usluge (primarno osobama istog pola) tokom ljetnjih mjeseci, u cijeloj državi. Lica koja su reagovala su takođe bila zabrinuta zbog velike mogućnosti širenja seksualno prenosivih infekcija o bolesti na lokacijama koje često posjećuju LGBTIQ osobe (najčešće plaže i parkovi), jer je upotreba kondoma i drugih metoda zaštite nešto što nije praksa među pojedinim osobama koje su LGBTIQ. Rizik je još veći ako su u pitanju seksualni radnici i radnice. LGBT Forum Progres je tada uputio molbu Institutu za javno zdravlje Crne Gore da uputi mobilnu jedinicu za testiranje na HIV/AIDS i distribuciju sredstava zaštite na neke od tih lokacija. Naša molba nije uvažena od strane Instituta, tako da vjerujemo da će problem širenja polno prenosivih bolesti, u 21. vijeku, postati još veći; kao i da će seksualni radnici i radnice i dalje biti izuzetno ugroženi i podložni polno prenosivim infekcijama i bolestima. Svjesni smo da je ovo „siva zona“, ali je neophodna reakcija države, i eventualna dekriminalizacija prostitucije, kako bi se osobama koje se bave pružanjem seksualnih usluga omogućila adekvatna zaštita, podrška i pomoć.

8. Diskriminacija, netolerancija i nasilje među samom LGBTIQ zajednicom
Ukazujemo na visok stepen diskriminacije između pojedinih grupa („slova“) unutar same LGBTIQ zajednice. Gej muškarci veoma često smatraju lezbejke i trans žene manje vrijednima jer su žene, i po tom osnovu ih diskriminišu. Biseksualne osobe trpe diskriminaciju sa svih strana, jer ih sama zajednica „tjera“ da „izaberu“ stranu i odluče koga „vole više“.

Dodatno, sveprisutna je netolerancija, kao i nejednako javno zastupanje i predstavljanje. Najveći broj aktivista su gej muškarci, koji primarno zastupaju gej zajednicu. To dovodi do prezira drugih grupa i njihovog otuđenja od ostatka zajednice. Ne uvažavaju se jednako religijska i politička opredjeljenja svih. Trans osobe se i dalje gledaju kao „bolesne“, čak i unutar same zajednice, koja ih takođe često odbacuje. Prema interpolnim osobama postoje nerazumijevanje i strah u određenoj mjeri. Queer osobe se posmatraju kao neko ko je „manje normalan“ od L, G, B ili T osoba, ko ne zna šta zaista jeste, ne zna svoj identitet i sl. Ukratko, ne priznaje im se da jesu to što jesu. I konačno, registrovani su i slučajevi nasilja među LGBTIQ osobama. Nije rijetko da će nezadovoljstvo osoba iz jedne grupe da rezultira agresijom ka osobama iz druge.

Praksa LGBT Foruma Progres u ovom domenu je uvijek bila da uvaži sve grupe jednako, da svima da dovoljno prostora, pažnje i poštovanja, i da pokuša da riješi i specifične probleme koje imaju. Na žalost, to nije praksa svih organizacija NV/C sektora.

9. Institucionalna blokada

Tokom 2016. godine je zabilježen značajan broj slučajeva kada su državne i druge institucije uskratile saradnju ili podršku LGBT Forumu Progres, zbog nezainteresovanosti, homo/bi/transfobije, ili nekog njima poznatog razloga. Iako postoje oni koji su uvijek otvoreni za saradnju, drugi primjeri govore da ima i onih koji ne prihvataju različitosti, niti to žele. Slučaj Ministarstva rada i socijalnog staranja, koje mjesecima aktivno izbjegava kontakt sa Progresom je jedan od primjera. Drugi primjer je marketinška agencija koja ne želi da ima „veze sa nama“, iako smo se postavili kao potencijalni klijenti te agencije. Zatim nemogućnost Centara za socijalni rad da vrše djelatnosti koje su im u primarnom opisu posla. I konačno, odbijanje cjelokupnog obrazovnog sistema (na svim nivoima) da se kvalitetno i adekvatno reformiše i modernizuje.

10. Društvena klima

Sveukupno posmatrano, stav društva prema LGBTIQ osobama se nije značajno promijenio u toku 2016. godine. Istraživanja rađena tokom godine (neka manje, a neka više kredibilna) su pokazala da je stopa društvenog ne-prihvatanja homoseksualnosti i dalje jako visoka – 80% do 90%. Ovaj podatak je samo dodatno potkrijepljen svakodnevnim komentarima na internetu na račun LGBTIQ osoba, odnosa države prema nama, ali i nesposobnosti trenutnih „lidera pokreta“ da u ovom slučaju išta urade. U 2016. nismo čuli konkretne predloge i rješenja, i sve se svelo na demagogiju i uljepšavanje stvarnosti. Ovome dodatno doprinosi i činjenično nepotpuno izvještavanje pojedinih organizacija NV/C sektora o realnosti života, problema i

potreba u Crnoj Gori, a u segmentu koji se tiče LGBTIQ osoba. Pozdravljamo izvještaj EU za Crnu Goru za 2016. godinu, jer je poslije dugo vremena ukazao na realnost u Crnoj Gori. Ali, takođe napominjemo da je takvom izvještaju prethodio jako veliki pritisak na međunarodnu zajednicu od strane dijela organizacija NV/C sektora da neistine moraju da prestanu.

Zaključak

Izvještaj zaključujemo u duhu nadanja da će sve gore navedeno da bude priznato i prepoznato i da će oni koji trebaju da čuju o ovim problemima, kao i da preuzmu korake da ih riješe. Naglašavamo da je obaveza države da izvršava obaveze koje je na sebe preuzela, ili pak da maksimalno pomogne organizacijama NV/C sektora koje se trude da rade svoj posao, ispune te obaveze, i pomognu LGBTIQ osobama u Crnoj Gori. Ne smijemo da zaboravimo da je borba za jednu društvenu grupu u stvari borba za cijelo društvo.